

Tečaj politične ekonomije II. del

(Nadaljevanje z 19. strani)

tečaju pojavlja cena delovne sile v preobrazeni obliki mezde, se na nasprotnem tečaju pojavlja presežna vrednost v preobrazeni obliki profita. — (Kapital III, str. 12.)

Končno. Ko proda blagovno množino, ki jo je proizvedel s svojim kapitalom, po dani ceni, dobi kapitalist povrnjen:

— znesek, ki mu nadomesti lastno ceno (k),

— znesek, ki presega lastno ceno... profit.

To pomeni, da mu del te tržne cene vrača tisto, kar je sam porabil za dano blagovno množino. Odkupi, vrne mu sam porabljeni kapital. To pomeni, da se tržna cena ne sme znižati na to mejo, ki je enaka lastni ceni. Če se tržna cena zniža do nje, ostane brez profita! Tedaj ni dosegel svojega kapitalnega smotra. Če se pa zniža še nižje — bog nas varil! — ne bo dobil vrnjene niti kapitala, ki ga je porabil!

Zato velja lastna cena (k) proizvedene blagovne množine kapitalistu kot njena notranja vrednost. Velja mu kot nekakšna naravna cena, cena njegovega kapitala. Hkrati je tudi skrajna spodnja meja njegove konkurence, pod katero ne sme iti s cenami, če hoče izvleči golo kožo svojega kapitala.

Zato se mu profit kaže kot dodatek na lastno ceno — kot razlika med prodajno ceno blaga in njegovo lastno ceno. Odkod ta razlika...? Iz proizvodnje, prometa, umetnij, iznaddljivosti, spekulacije... in plod njegovega kapitala. V teh sferah se giblje mnenje kapitalista in raznih njegovih učenih branilcev.

Povprečni profit

Povprečni profit je prav tako notranji, sestavni del proizvodne cene, dejansko njena bistvena prvina. To je profit, ki si ga prisvoji dani kapital v skladu s splošno profitno mero, profit, ki odpade na vsak stotak kapitala ne glede na to, v kateri proizvodni veji funkcionira. Osnovno je, da ta kapital s svojim predujmom, torej: z velikostjo, tehniko in delovno organizacijo, ki jo giblje, ustreza povprečnim pogojem, ki so specifični za vsako proizvodno vejo, z drugimi besedami: da poseblja družbeno potrebno količino kapitala, dano kot predajem v to področje proizvodnje. Ta prvina pa najde svoj odsev v lastni ceni blaga, ki je bilo izdelano s tem kapitalom. Tak individualni kapital si prisvoja, ne glede na to, kje funkcionira, povprečni profit. Profita ne dobi po dejanski velikosti profita, ki ga proizvede, to je, ne dobi ga po individualni profitni meri, ki bi ustrezala tej proizvodni veji, temveč po splošni profitni meri.

Povprečni profit je delo vsega družbenega kapitala na področju proizvodnje (razen kmetijstva). Mamljen s težnjo po najvišji profitni meri, si kapital izgraja razmerje kapitalске enakopravnosti, ki se kaže v tem, da si vsak kapital enake velikosti — vsaka stotina kapitala — prisvoji enak del iz skupno proizvedene presežne vrednosti. Kakor da bi bila za ka-

pitalista vsa proizvedena presežna vrednost čudno in tajstveno zmešana v enem splošnem kotlu, črpa sedaj vsak iz njega enak, ustrezeni delež v skladu s svojo velikostjo. Mehanižem tega zajemanja je mehanižem splošne profitne mere.

Kako je to teoretično? Vzemimo dva kapitala, vsakega z drugega področja. Velikost enega je 200, drugega 300. Splošna profitna mera je 30%. Pri obeh kapitalih bi znašal povprečni profit 30 na vsako stotino vložene kapitala (teh stotin pa je lahko tudi milijon). Prvi kapital bi torej dobil 60, drugi pa 90. Računsko je tole tako:

$$I. \text{ kapital } 200; \text{ povprečni profit} = 200 \times 30 : 100 \dots 60;$$

$$II. \text{ kapital } 300; \text{ povprečni profit} = 300 \times 30 : 100 \dots 90.$$

Formula za izračunavanje povprečnega profita je:

$$K \times PM^1$$

(K = skupni kapital, ki je vložen v neko podjetje; PM^1 = splošna profitna mera.)

Lahko se zdi, da je splošna profitna mera ali, na njeni osnovi, povprečni profit dejstvo teorije. Tako prvo kakor drugo pa sta dejstvi dejanskega kapitalističnega življenja. Res je, tako prvo kakor drugo sta njegovi notranji težnji, ki si kot premočni sili krčita pot skozi iznožico naključij. Ta premoč splošne profitne mere ali povprečnega profita pa ima odločilni pomen za razumevanje ekonomskega življenja družbe v epohi kapitalizma in njegovega progressa.

Zares, kakor smo že poudarili, vsak kapitalist teži za najvišjo profitno mero. Razen tega prehaja tekoče življenje njegovega kapitala kakor tudi skupnega družbenega kapitala skozi razne faze zastojev in prosperitete, dobrih in slabih let. Profitne mere, po katerih povečuje vrednost, so včasih višje, včasih pa nižje. Kljub temu si v skrajni liniji skozi večletno povprečje svojega življenja prisvoji povprečni profit, kolikor kot kapital normalno obstaja in se razvija. Vsekakor so ob tej povprečni težnji, ki ustreza funkcioniranju vsega kapitala družbe, razen skrajnosti, propadanja enih in nagla dviganja drugih kapitalov itd. Kljub temu pa ni mogoče brez razumevanja zakona o povprečnem profitu sploh razumeti ekonomskega življenja kapitalistične družbe, niti njegovega mesta v skupnem človeškem napredku.

Poglejmo sedaj celoto proizvedene cene. Vzemimo zopet za primer dva kapitala: I = 200, II = 500; splošna profitna mera $PM^1 = 30\%$.

Znanō nam je, da je proizvodna cena enaka lastni ceni plus povprečni profit. Označimo proizvodno ceno s C. Tedaj je:

$$C = k + K \times PM^1$$

Tukaj nam k pomeni potrošnjo kapitala za proizvodnjo nekega blaga, njeno stvarno ceno; $K \times PM^1$ je povprečni profit, to je profit, ki si ga prisvoja ta kapital v skladu s svojo velikostjo (kot predajem) in splošno profitno mero.

(Nadaljevanje sledi)

V TEJ STEVILKI OBJAVLJAMO:

Planiranje in kadri; Delajmo več v kooperaciji; Nova davčna osnova; Delovna storilnost v industriji; Industrijska proizvodnja v prvem polletju; Gospodarstvo v prvi polovici leta.

Izkušnje iz delovanja delavskih svetov v Ljubljani; Servis za nego bolnikov doma; Stanovanjske skupnosti — postopno izgrajevanje družbene tehnične baze družine; Zavod za zaposlitev invalidov; Nove šole za kmetijske proizvajalce; Promet v mestih.

Po kongresu delavskih svetov; Člani upravnih odborov po kvalifikaciji in strokovni izobrazbi; Delovanje delavskega sveta in polletna bilanca Železniške delavnice v Sarajevu; Novi izdelki Metalarskega kombinata v Zenici.

Rezultati kmetijskega tekmovanja v Vojvodini; Akcija mladih zadrušnikov na Hrvaškem; Kako se izkorišča zemljišče; Povečanje pridelka na kmetijskem posestvu »Vrana«.

Zakon o organizaciji znanstvenega dela; Stabilizacija tržišča s kmetijskimi pridelki; Predračun zveznega sklada za kadre.

Rezervni sklad gospodarskih organizacij.

Posvetovalni delavski organi v italijanskem gospodarstvu.

IZ LISTOV IN BILTENOV — KNJIGE IN CASOPISI — TEČAJ POLITIČNE EKONOMIJE

SKUPNOST

Uredniški odbor

NIKOLA BALOG, TONE VRATUŠA, TODOR VUJASINOVIĆ, DANILLO VUKOVIĆ, DUŠAN VUKOVIĆ, KIRO GLIGOROV, ASER DELEON, MILUN IVANOVIĆ, PETAR IVICEVIĆ, JOVAN MARINOVIC, LJUBISAV MARKOVIĆ, NIKOLA MILJANIĆ, MITRA MITROVIĆ, ANTE NOVAK, VOJIN POPOVIĆ, ZDENKO HAS, NIKOLA COBELIĆ, RAJKO SKALJAK;

Predsednik uredniškega odbora: KIRO GLIGOROV

Glavni in odgovorni urednik: RAJKO SKALJAK

Uredniški odbor za Slovenijo: JOŽE CIGLER, IVO KLEMENCIC, VIKTOR KOTNIK, TINE LAH, SVE TOZAR POLIĆ, FRANCE POTISEK, DANE ROBIDA, MILE SMOLINSKY

Predsednik uredniškega odbora za Slovenijo:

DANE ROBIDA